

Eina ferð føroyingur - altíð føroyingur

Hon var millum fyrstu hovbingarnar, ið fóru til Vágs at taka realprógv. Seinni starvaðist hon á Hospitalinum, og undir Klaksvíksstríðnum arbeiðdi hon á Telegrafstöðini. Tá Útvarp Føroya varð sett á stovn, varð hon biðin at søkja starvið sum "speakari". Nanna Hammer úr Skúoy, ættað úr Hovi, hevur búð í Svøríki seinastu 42 árin

Grækaris Djurhuus Magnussen

"Sum ein av gomlu føroyingum, sum meginpartin av lívinum hevur búð uttanlands, gleðist eg um ynskið hjá føroyingum um fullveldi. Eg skilji føroyska ynskið ogvuliga væl. Vit hava jú altíð verið eitt sjálvstøðugt fólk. Men tá eg so hugsi um, hvat kann henda landsmonnum mínum aftan á fullveldið — um fiskiskapurin svikur nokur ár, ja, so fer tað mær kalt niður eftir ryggnum."

Orðini eigur 71 ára gamla Nanna Mattiasson. Vit sita í stovuni hjá Nannu og manninum, Runa Mattiasson. Tey bæði búa í einum hugnaligum raðhúsum í Vestra Frölunda í Göteborg. Millum veggjapryðini er málningur, sum Sigmundur Petersen, sáli, málaði á sinni. Har eru eisini aðrar myndir úr Føroyum. Felags fyri myndaevnini er, at tey eru úr Suðuroy. Og orsökini er einföld: Nanna Mattiasson er fødd og uppvaksin í Hovi í Suðuroy. Dóttir Karolinu og Sámals úr Skúoy.

At Nanna hevur búð í Göteborg síðani miðskeiðis í fimti árunum, er ómøguligt at hoyra. Ikki eitt einasta svenskt orð kemur ballandi inn millum eyðkenda suðuroyar-málið - ella rættari »hovsmálið«. Tað er eins reint, sum hevur hon í veruleikanum ongantið funnið vegin úr Hovi.

Búði hjá presti

Nanna Mattiasson varð borin í heim í 1928. Hon vaks sostatt upp í neyðarsligu 30-unum, og upplívdí annan heimsbardaga sum ung genta.

Eg minnst tað soleiðis, at hóast kríggið leikaði í í 40-unum, so gjørdust tíðirnar eitt vet frægari miðskeiðis undir krígunum, enn í 30-unum. Føroyingar seldu fisk - og sigldu við fiski til Bretlands undir krígunum, og tað vísti seg aftur í lívikorunum heima í Føroyum. Tíðirnar batnaðu eitt sindur. Og tað var eisini um hetta mundið — í 1942, at eg fór í realskúlin í Vági. Realskúlin tók tá fyra ár, greiðir Nanna Mattiasson frá.

Av tí, at ongir vegir vóru millum

Hov og Vág, varð neyðugt hjá Nannu at gista onkustaðni í Vági. Tí ov langt var at ganga imillum, tá tú skuldi í skúla hvønn dag. Mamman, Karolina, noyddist tí út at leita dóttirini eftir innivisti. Endin varð, at Nanna og ein onnur genta úr Hovi, Mia á Brekku, fingu innivist hjá vágspresti. Prestur í Vági tá var Thulesen, pápi Svend Thulesen, sum seinni gjørdist stjóri á Kjølbrot-fyrirkönni.

Eldur í prestagarðinum

Teir báðir realskúlanæmingarnir úr Hovi høvdu tað gott hjá vágspresti. Tær høvdu kamar saman við dóttur prest.

Men tá tað leið út á fyrsta veturin, gjørdist alt kaldari á kamarinum. Ongin hiti var, og bjálvingin tá á døgum var sum harragud veit. So endin varð, at Sámali úr Skúoy, pápi Nannu, útvegaði teimum báðum ein ovn á kamarið í prestagarðinum. Tá var betri eina tíð. Til eldur kom í.

- Ein dagin, vit sita á kamarinum, siggja vit royk koma út úr veggnum. Prestur og konan vóru úti, so vit vóru einsamallar. Men til alla lukku arbeiðdu nakrir mans við eitthvørt niðri í kirkjugarðinum. Vit róptu á teir, og teir vóru skjóttir at koma okkum til hjálpar. Tað eydnaðist teimum eisini at sløkja eldin, áðrenn hann breiddi seg. Men kamarið var oyðilagt, minnst Nanna Mattiasson.

Nanna og Mia, sum vóru bara 14 ára gamlar tá, vóru hjartkiptar. Hvat fór prestur at siga til eldin? Mundi hann fara at vísa teimum durafjórðingin?

Men nei. Thulesen segði ongantið eitt einasta orð um eldin. Hann vísti teimum bara inn á skrivstovuna. Har skuldu tær búa, til kamarið var sett í stand aftur. Eldurin hevði nevnliga oyðilagt nógv, tí teir, ið høvdu sett ovnin til, høvdu bara lagt rørin millum skins og hold. Teir vistu ikki betur. Og tað, at rørin vóruð loðd millum skins og hold, var eisini beinleiðis orsøkin til eldin.

Eg kann ongantið kenna meg sum annað enn føroying, tó at tað stundum er greitt, at tú sum persónur ongastaðni ert heilur, hvørki í Føroyum ella Svøríki, sigur Nanna Mattiasson

Mynd: Grækaris D. Magnussen

Bøkurnar hjá presti hentar

Meðan Nanna búði á skrivstovuni hjá Thulesen fekk hon stundir at granska fleiri av nógvu bókunum hjá presti. Og tær komu eisini væl við onkurtíð — ikki minst okkurt leksikon.

- Ein dagin fekk eg sum uppgávu at skriva stíl um seglskip. Tá var eg í dýrastu neyð, tí hvat vísti eg um seglskip. Akkurát onki. So eg gjørdi ikki mætari, enn leitaði eitt leksikon hjá presti fram, bláði upp á seglskip, og so skrivaði eg. Og illa tordi eg at leggja nakað burtur úr, tí eg var bangin fyrri, at so fór samanhangið heilt út av lagi. So endin varð, at eg snøgt sagt skrivaði beinleiðis av.

- Tá eg fekk stílin aftur nakrar dagar seinni, læt í læranum:

»Tað var illani, at teir høvdu ikki skrivað meira í hatta leksikon, tí so hevði stílin verið tað longri.«

Hvønn karakter, Nanna fekk fyrri leksikonstílin hjá sær og presti, minnst hon ikki í dag. Men realprógið fekk hon. Próvtøkurnar fóru fram á Tvøroyri.

Græt, tá hon fekk arbeiði

Tá Nanna hevði fingið realprógv, var hon noydd at søkja eitthvørt arbeiði, hóast hugurin var lítill. Hon ræddist fyrri at fara at leingjast ov illa, skuldi hon heilt norður til Havnar at arbeiða. Men fyrri skomm skyld sendi hon eina umsókn til skrivstovuna á Landsjúkrahúsinum — ella til Hospitalið, sum sagt varð tá.

- Stutt eftir kom telegramm úr Havn. Har fekk eg at vita, at eg hevði fingið skrivstovustarvið, sum eg hevði søkt. Eg var so horm um at hava fingið starvið, at eg bæði græt og illa læt. Eg var so illa við av hesum, at pabba noyddist norður til Havnar við mær, annars fór eg ikki. Tá vit so møttu einari diakonissu á gongini á Hospitalinum, og hon frætti, hvussu bangin eg var fyrri at leingjast, helt hon fyrri:

"Jamen, så må De være meget forkælet!"

Viðurskiftini á Landssjúkrahúsinum vóru rættiliga smá tá á døgum. Nevndi onkur »virlæknan«, ja, so vistu øll, at tað snúði seg um Paula Dahl.

- Eg longdist so illani suður aftur til Hovs, at hevði eg funnið

oman á bryggjuna, ja, so hevði eg rýmt suður aftur. Men alt tyktist mær so stórt og flókjasligt í Havn, at eg tordi ikki at gera nakra roynd at rýma. Eg var bangin fyrri at villast, sigur Nanna.

Men sum frá leið vandi hon seg við Havnina, og longsuln var ikki longur so herskin sum í byrjanini. Á Hospitalinum mæltu tey henni at fara á sjúkrasysturaskúla, tí stórir tórur var á sjúkrasysturum. Men lønin hjá sjúkrasysturæmingunum var so ússalig tá, at hon heldur valdi at verða á skrivstovuni. Á skrivstovuni fekk hon 175 krónur um mánaðin, meðan sjúkrasysturæmingarnir fingu ávikavist 40 og 60 krónur um mánaðin, alt eftir, hvussu langt tær vóru komnar við útbúgvini.

- Tað var dýrt at liva tá. Eitt tað fyrsta eg gjørdi, tá eg kom at arbeiða á Hospitalinum, var at biðja ein snikkara smíða mær eina kommodu. Hon kostaði 160 krónur. Eina klokku keypti eg fyrri 155 krónur. So tað skuldi sparast, heldur Nanna Mattiasson skemtandi fyrri.

Tá hon hevði arbeiðt á Hospitalinum í tvey ár, noyddist hon at gevast orsakað av sjúku.

Tá eg fari til Føroya at ferðast, so sigi eg, at eg fari heim. Men tá eg fari aftur til Svøríks, sigi eg, at eg fari yvir aftur. Og hóast eg havi búð í Svøríki í 42 ár, so er hýrurin altíð vánaligur, fyrstu dagarnar, tá eg komi aftur úr Føroyum. Men svenskan ríkisborgararætt havi eg ongantið viljað havt.